

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Exercitatio Oratoria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

*Societas èo magis à Deo honoratur, quòd minùs honorem suum
quirit, & omnia refert ad maiorem Dei gloriam.*

Inter cetera Religionum miracula, à summo Numine ad suorum pietatem excitandam atque confirmandam iam inde ab Ecclesiæ incunabulis edi solita, vnum illud vel maximi à se æstimatum, atque à posteris in pretio habendum, vir acris iudicij & multæ lectionis, quiq; ob vitæ merita Summus Pontifex declaratus est Marcellus eius nominis secundus, affirmare non dubitauit; tam breui spatio, quod vix decem & sex annos excedebat, sacram hanc militiam, quam Ignatius à cælo designatus Dux atque Imperator & primus instruxit, & felicissimè gubernauit, potuisse tam longè lateq; per tot maria, totq; Regna ac prouincias, non sine præclarâ nominis sui commendatione propagari. Et verò quem non in admirationem atque stuporem rapiat, intueri minimum aliquem cœtum tam breui temporis curriculo ad vtrasque Indias aciem explicasse, subsidiarias turmas quoquo- uersus emisisse, circumtulisse vbique victricia signa, tot ac tantas de idolis, hæresi, ceterisque vitiorum portentis, victorias reportasse? Ut illud non iniuriâ cum Societate nostrâ communicare posse videar encomium, quod Perfarum olim Reginæ Estheri sacrarum Litterarum monumenta dederunt: *Fons paruus creuit in fluiuium, & in lucem solemq; conuersus est.* Non quòd humanæ industriæ viribus, aut scientiarum adminiculis ea putem accepta referenda: sed quòd munifica illius manus, qui libauit fontes aquarum, & de tenebris fecit splendescere solem atque lunam, ea omnia sponte atque liberaliter in eam concessit: vt in ipsum, tanquam verum auctorem, tanta quanta est operis tam præclari gloria redundaret. Enimuerò volenti altius perscrutari, è quâ tandem scaturigine ingens ille torrens per omnes oras sese effuderit; aut è quâ luce radij illi promanarint, qui non minùs quàm sol terras, sui fulgore mentes hominum perstringunt, & gratissimâ voluptate oblectant; non aliam deprehendere licuit, quàm quòd primum atque solenne eius sacramentum nuncupetur, Principi omnium rerum Deo, atque munificentissimo parenti, seruire non metu suppliciorum, non mercede stipendiorum, non spe præmiorum, non expectatione muneris alicuius, quæ alioquin nobilem indolem ad heroica facta solent erigere, sed propter inflammatum quoddam desiderium eius honorem & gloriam propagandi, ex sincero ac genuino amore profectum, & quia infinita eius dignitas ac maiestas id omni ratione promeretur. est enim illa propria liberalis animi atque ingenui nota, parentem amare, omnique obseruantiam colere, non quòd

*Mirabile
incrementum
Societatis.*

Esther 10.

*Societas
Deo non
spe nec me-
tu seruit,
sed filialis
amore.*

pœnam minetur, aut opulentam spondeat hereditatem, sed quòd optimi parentis nomen & patria potestas id iure suo exigant. Mercenarius quorundam cultus iure à cœtu verè amantium proscribitur, qui vix præmiorum illecebris in officio continentur, nec vnquam offensi Numinis pœnitundine commouentur, nisi præsentis suppliciorum metu percellantur. Seruilis hoc est ingenij eorum, qui aut de lapide empti sunt, aut non vno stigmate inscripti, sublato timoris freno, in omne genus intemperantiæ, audaciæ atque libidinis effundi, nec quidquam pulchrum aut honestum ducere, quod non mercede aliquâ aut vili lucello comparatur. Longè alia est ratio filiorum Dei, qui patrem amare se profitentur, eiusque Numini propterea solùm obsequi, & sanctissimis eius legibus obtemperare, quia id eius infinitæ dignitati ac maiestati debetur, quia magnificus omnium opifex est, quia quidquid sumus, illius, inquam, & opus, & peculium, operum omnium peculiare præmium: quo fit vicissim vt amabilissimi illius atque suauissimi Parentis amor in eos prouocetur vehementiùs, inflammetur ardentius, foueatur tenerius. Et quoniam munificentiâ illa infinita nulli vnquam cedere consuevit, sed cunctos superare benefaciendo, suarum etiam partium esse ducit, hanc qualemcumque mortalium liberalitatem inusitato cœlestium beneficiorum influxu irrigare, sibi que magis obnoxiam reddere. Et sanè adeò altè tum in Constitutionum suarum libris, tum maxime in animis singulorum id infixum atque impressum Ignatius esse voluit, vt pro tessera atque imperatorio signo, quod quisque non segnè quàm aquilam Romanus miles sequeretur, hoc vnum haberent omnes, *Ad maiorem Dei gloriam*. Atque hinc tandem admirabile illud & numquam intermissum certamen, inter Deum veluti parentem amantissimum, & Societatem tamquam dilectam eius filiam, licet contemplari: dum illa nihil laudis sibi deposcit, nullam nominis sui existimationem sibi propositam habet; hic autem nouis eam semper ornamentis cumulat. Et verò quis ignorat, primis legibus huius sacræ militiæ non modò aditum omnem atque viam ad sacras Insulas ceteraque præclara Reipubl. Christianæ munia intercludi; verùm etiam sacramenti religione interpositâ oblatos vtrò honores & honorum insignia (quæ, vt corpus vmbra, virtutes comitari solent) quàm longissimè ab hoc cœtu remoueri? Quod quidem ita sacrosanctum habetur, vt nullius nisi Summi Ecclesiæ Præfulis auctoritatem atque imperium huic voto intercedere voluerit Ignatius. Et quo honoris tandem genere, cum, cuius studium est humiles atque abiectos erigere, hanc tam profundæ demissionis exercitationem existimatis voluisse remunerari? Ecce tibi diuino prorsus inuento, iam inde ab eius exordiis, ad militaris huius cohortis vexillum euocatos Duces Gandiæ, Aquaiuias, Carolos à Lotharingiâ, Marchiones Gouzagas, & sexcenta illustrissimarum familiarum capita; quorum vel sanguinis nobilitati, vel virtutibus, præclarisque facinoribus, & primæ in aulis Regum dignitates, & sacræ Insulæ, Romanæque maiestatis purpura communi orbis suffragio debita censebantur. Altera res, quæ non minus speciali iure Societatem hanc diuino obsequio ac perpetuo cultui mancipatam probet, est publica illa atque ante oculos omnium præ-

Pium inter Deum & Societatem certamen.

Votum Professorum non admittendi honores.

Deus ad Societatem vocat viros illustres.

fixa

fixa foribus inscriptio: Non solum propriarum animarum saluti cum diuinâ gratiâ vacare, sed etiam cum eadem impensè in salutem proximorum incumbere. Quod quid est aliud quàm operam omnem atque industriam vitamque & sanguinem in aliorum subsidiorum Dei causâ deuotere; abiicere se ad mendicabula in compitis, ad mancipia in trremibus, ad nautarum facem in transtris, ad semiuiuâ cadauera in nosocomiis omni ope subleuanda? Genus profectò palæstræ, quod præter molestias, incommoda, morborum contagionem, variasque ærumnas, nihil concedere videtur athleticis. Verùm numquam ita se Societas ad infimam plebem demittere, aut ad seruilia etiam obsequia abiicere potuit, quin altius eam semper diuina Maiestas extulerit. Itaque hæc quæ vilia & contempta videntur, Deo tantæ submissiõni vicem reddente, & opinionem probitatis, & famam scientiæ, & auctoritatem nominis apud præcipuos orbis Christiani Principes ipsi conciliarunt. Mendicatio vivebant Olisipone Rodericius & Xauerius, & ad abiectissimi cuiusque pedes nocturnam quietem in nosocomio captabant. sed Rex confestim palatium pro domicilio, cibum regium pro victu obtulit. Cumque in illo pulcherrimo certamine vicisset animi submissio, hoc saltem honoris excutere Simon Rodericius non potuit, vt regio iuuenes piis monitis ac præceptis ad omnem virtutem identidem conformaret. In vrbe Româ, celeberrimo Religionis teatro, puerili institutioni operam nauabat Lainius: at illum Summus Ecclesiæ Præsul Paulus III. sibi Theologum delegit, vt in illo maiestatis plenissimo Tridentino confessu, instar oraculi, grauisimam doctissimamque de Immaculatâ Virginis Conceptione sententiam dicens audiretur. In Germaniâ heterodoxorum se calumniis & maledictis exposuerunt, imò in continuâ iactatione & assiduis vitæ periculis, quasi peripsemata aut catharmata quædam, versati sunt Iaius & Canisius: at religiosissimi Imperatores illos in oculis tulerunt, imò ad Insulas etiam summasque dignitates prouexissent, nisi potiorẽ sibi Ignatij ac Societatis quàm affectus sui rationem habendam duxissent. In Hispaniâ Galliâque, aut tamquam hominum quiescentiæ propter CHRISTVM in ergastula catenasque compacti sunt Sodales, aut tamquam nefarij ac perduelles è toto Regno proscripti; sed calumniarum tempestatibus cæcisque mendaciorum nubibus ac procellis paulatim veritatis luce discussis, tanto in pretio Regibus illis fuerunt, vt partim eos in sacros Oratores aulæ suæ, partim etiam in conscientiæ suæ moderatores assumpserint. Quid de Potentissimis Poloniæ Regibus, quid de Serenissimis Bauariæ Ducibus, Transiluanæ Principibus, aliisque Septemuiris per Germaniam? quid de Nobilitate per Italiam non inferiori commemorem? quid de purpuratis Patribus, aliisque per Europam Ecclesiæ Antistitibus? quid denique de potentissimis noui orbis Monarchis? si maiorum nostrorum, huius sæculi, dico, annales euoluerimus, videbimus plerisque omnibus in pretio fuisse Societatem. Quid, quod Summorum Pontificum his centum annis nemo vnus inuentus sit, qui non aut honorificentissimè de Societate senserit, aut eandem paterno fauore affectuque non sit prosecutus. Testis mihi sit instar omnium sanctissimus Pontifex Vrbanus VIII. cum Eminentissimis

*Societatis
exissimatio
apud Pon-
tifices, Reges,
Principes.*

suis nepotibus Francisco atque Antonio Barberinis : qui non verbis, sed singularibus beneficiis oraculum illud aliquando à Gregorio XIV. datum confirmare cupientes, Societatis vtilitatem & gloriam ad totius Ecclesiæ vtilitatem & gloriam pertinere, quem orbi Catholico vniuerso affectum & munificentiam testari poterant, eam omnem in hunc minimum cœtum sæcularibus his festis, stupente & applaudente Româ, profuderunt. Hoc itaque, Pater Beatissime, vosque Eminentissimi Cardinales, dum stabit hæc Societas, quam diuino munere perennaturam speramus; hoc, inquam, palam omnibus profitebitur, se anno sæculari expertam in Sanctissimâ atque Eminentissimâ Maiestate vestrâ IESVM Romæ non solum propitium, iuxta fidem oraculi Parenti nostro Ignatio datam, sed etiam vltra spem votumque liberalem ac munificum. Infinitum hîc fuerit commemorare; sed non æquè gratum omnibus, quæ domicilia tum Romæ, tum in Lusitaniâ, Austriâ, Hispaniâ, Galliâ, Bauariâ Societati liberalitate summorum Principum sint constituta, quæ sapientiæ gymnasia & Academiæ eius instructioni directionique concredita, quàm profusâ liberalitate vitæ subsidia subministrata. Ut nonnemini videri possit illud Isaiæ vaticinium, quod in Ecclesiâ Christianâ gaudemus impletum, ad Societatem suo sensu aliquo pertinere: *Erunt Reges nutritij tui, & Reginae nutrices tuæ. Sugēs lac gentium, & mamillâ Regum lactaberis. Erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.* Absit verbo inuidia. Sanctè enim gloriarī sibi que congratulari potest Societas, quòd, quemadmodum ipsa in omni actione ac negotio maiorem Dei gloriam velut scopum intuetur, ita Deus maiorem nominis celebritatem & maiora semper decora, licet immeritè, ad cumulum beneuolentiæ congerat. Et verò si candidè & sine fūco animi mei sensum apud beneuolos auditores licet deponere, cur non videatur æternus Pater in ornandâ Societate potiorem nominis sui, Filii que ter augusti, quàm Societatis ipsius rationem habuisse? Etenim si, teste Chryostomo, præ ceteris belli Ducibus, singulari illâ potestatis prærogatiuâ concessum est Iosue, vt solem in medio cursu sisteret, propterea quòd nomine suo adumbraret augustissimum nomen IESV; quid mirum, si ab eodem sole radius aliquis ad illustrandam hanc Congregationem deriuetur, quæ splendidissimâ nominis illius insignita est nomenclaturâ? Quâ in re nemo, vt spero, mihi iure succenseat. Nimirum homines humano more loquimur, eaque proferimus, quæ ne ab ipso quidem iure herciscundæ hereditatis aliena sunt. Notæ sunt testamenti tabulæ Romani Sempronij, qui filiam heredem iustituens, hæc eam clausulâ constrinxit: Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei, id est, quia nomine meo compellatur. Nota similis apud Græcos testatoris voluntas Lyconis Philosophi, litteris apud Agellium consignata: Lyconi fratri præcipua do, quòd nomen is ferat nostrum. Ignoscite, Auditores, & his ludis sæcularibus sustinete modicum quid insipientiæ meæ. Nihil aliis Religiosis Ordinibus detractum volo, quos maioribus etiam encomiis suo tempore exornabo. Nunc igitur hoc affectui meo, & coniecturæ à ratione non abhorrenti indulgege, vt asseram Patrem æternum in ipsâ quoque Societate Filium suum

Isaiæ 49.
& 69.

Hom. 17. in
Ep. ad Hebr.

I. Cum filius,
& Pater, ff.
de Legatis l.

in Noct. Art.

pro-

propter nominis communionem exornare voluisse; ipsamque Societatem, licet immerentem, quia Filij nomine insignitur, & augustissimum IESV nomen toto orbe ad Antipodas vsque circumfert, peculiaribus honoris prerogatiuis cumulare voluisse. Itaque, quod eam Pontifices, Imperatores, Reges, Principes in pretio habeant, hoc magno nomini Ducis sui acceptum refert: cuius amplificandae gloriae dum studet (studebit autem, dum leges ab Ignatio conditas, & Instituti sui scopum intuebitur) nec Pater Filio, nec Filius affectui suo deerit, vt maioribus eam semper gloriae cumulet incrementis.

ORATIO SECUNDA.

Ignatius magnus in minimis.

Magnum Ignatium virtutum illustrium exemplar, argumentum dicendi omnino amplum mihi propositum, si silentio quodam admirationis ac venerationis pleno praeteriero; vehementer ambigo, an minus aliquid sim praestiturus, quam si copiose de illo verba fecero. Materiam hanc sibi vt plurimum sumpserunt Oratorum principes; in hac consumpta est aetatis pæne vnus eloquentia, & tamen infra meritum semper laus omnis sterit: rudis ars visa est, indiferta facundia. A me vero, quem nec ad dicendum satis instruxit natura, nec vsus exercuit, si ad dicendum accessero, quid expectandum est, nisi vt quæ summa in eo sunt, extenuentur dicendo; quæ singularia, communi ratione pronuntiandi reddantur vulgaria; quæ illustria, orationis meæ nebulis inuoluantur? Praefari solent plerique, iam ad dicendum comparati, tenuitatem infantiae suae argumenti magnitudine confirmari, non posse, quantumuis rudes atque infantes, cum ampla sit materia, non esse difertos. Alia ab his ego passus sum: illa me materiae copia, & Parentis nostri gloria mediocritatis admonet meae, ne in summis illis, quæ non satis assequitur styli sublimitas, infantiam meam pro dignitate versari posse confidam. Tandem inopi consilij (silere enim me non patitur eorum auctoritas, quibus nihil fas est negare) hoc mihi mea suggessit desperatio, contra quam fert Oratorum consuetudo, ipso statim orationis exordio nihil me politum ingenio, nihil elaboratum industriâ in medium allaturum, praefari: argumentum fore, non magna, sed minima, studio à ceteris praeteriri solita; ex mensâ aliorum lautissimâ micæ deciduas; post messem aliorum opimam, neglectum pæne spicilegium. Cogitatio, scio, humilis, & ab excelsâ tanti viri virtute aliena: hoc praestabit tamen, vt quam intactam praetereo, excellentiae non derogem; & in praconum illustrium numero, symbolum meum conferam, de minimis minimus Oratorum dicturus. Hæc meditati mecum Diuus ipse ob oculos versari visus est, & in negotio quidem leui, sed per vitam omnem sibi familiari, examine scilicet ^{Ignatium} ^{examine} in se moresque suos instituto rationum exactor suarum: opportunè sanè ^{particu-} ^{lari in se} in rem, vt apparet, meam accuratus in minimis obseruator. Quid ^{inquiri.} enim tam religiosæ menti grauius obreperet? Iam inde, cum ex maioribus illis, quæ in militaris vitæ licentiâ occurrere potuissent, criminibus emer-

*Minima
in spiri-
tualibus
magni fa-
cienda.*

emerisset, per triduum iis Sacerdoti sæpiusque exinde & accuratius de-
claratis, vidit vir altâ quadam mente præditus, cum à grauioribus sibi
cautum esset, tendenti ad summa solere obesse minima; eosque qui aucti
sæpè magna magno molimine, ex vanitatis studio ad virtutem, ex licen-
tiâ ad austeram vitæ rationem, posthabitis & honorum titulis & opum
ludibriis, se protiperunt, exinde res minimas facere cœpisse non mini-
mi; & qui maximis se spoliauerant, cum minimis se denudare non pos-
sent, hæsisse in salebris, nec ad eum quem animo designauerant perfe-
ctionis apicem pertigisse. Enimuerò minima, cum minima sint, vt
obseruantur à paucis, ita negliguntur à plurimis, à paucissimis omnino
superantur: & ex agro vastissimas citius arbores, quàm lolium & filii-
ces eradicat. Hoc cum aduerteret vir in iis quæ rationes animi concen-
nunt sagacissimus, & illud etiam videret, se, qui rudentes peccatorum
ictu propè vno abripuerat, errorum quæ supererant licia haud ita facile
multiplicatis etiam ictibus rescissurum; & qui hostem fortissimum,
mundi, inquam, affectum, semel ex animo exterminauerat, non tam fe-
liciter defectus ceteros repressurum; legem sibi dixit examine assiduo, si
quid latere vel minimum vspiciam posset, inuestigare. Itaque inquirere
cœpit in se ipse studiosius in horas singulas, & indagare non turpes ma-
culas, aut camarinam vitiorum mouere; sed culpæ ymbra rimari, im-
perfectionum atomos obseruare; eosque non, sicut æstimari poterant, vt
errata minima, sed vt rerum maximarum impedimenta detestari; expia-
re fletu, pœnisque etiam à se exactis profligare. Quâ in re cum & illud
occurreret, simul oppugnanti omnia, elabi singula; & cum, qui multas
consectatur, raras enumerare victorias; hanc methodum sibi ac metam
fixit, non vniuersim omnes, sed vicibus quamque suis, singulas singu-
lari quasi duello animi passiones oppugnare. hostemque hîc sibi pri-
mum deligebat eum, qui rationibus suis esset infestior. Atque has
nouus miles Ignatius suas enumerabat de seipso victorias, longè quàm
ab hoste obtineri vllò possent, illustriores. Minora forsân hæc magno
Ignatio & eius animis inferiora censebantur, non ab iis modò, qui, cum
maiora vitia declinare nolint, minima ne quidem in vitis numerant;
sed à nonnullis etiam perfectioris vitæ (vt sibi quidem videntur) studio-
sis, qui sanctimoniam rebus quibusdam vulgi opinione maioribus, &
fidem nostram excedentibus metiuntur: tamen apud æquos rerum æsti-
matores locum aliquem opinioni magnæ minimum hoc Ignatij stu-
dium faciet, quibus illa numquam visa sunt minima, per quæ maxima
obtinentur. Ecce enim tibi subito hominem, dum persequitur mini-
ma, maximis etiam inolitisque vitis superiores. Non dicam hîc illum,
ex quo meliora concepit, tanto præteritæ vitæ tædio fuisse affectum, &
earum maximè rerum, quæ cum aliquâ voluptate coniunctæ sunt, vt
fœdæ voluptatum imagines omnes illi confestim ex animo effluxisse
viderentur. singularis hoc prærogatiuæ, non industriæ fuit, post vitam
militari licentiâ traductam, cessasse in homine viribus integro ac vegeto
carnis stimulos, quos nec spinis, in quas se induit Benedictus; nec ni-
uibus, in quibus se nudum volutauit Franciscus; nec frigidissimo stagno,
cui se immerisit Bernardus; nec ætatis ingrauescentis algore, quod in se
deplo-

*Minimo-
rum obser-
uatio signū
magna
virtutis.*

deplorat Nazianzenus; nec trinâ Numinis inuocatione, quam adhibuit Paulus, compescere potuere. Ea potiùs in medium producam, in quibus illius desudauit industria, & mortificationis falce messem sibi fecit; & vt ex vno atque altero de ceteris liceat arbitrari, periculum in iis faciam, in quibus panè nemo se sui impotem diffitetur. Studium illi fuerat ætate primâ (vt in milite vsu venit) ne famæ suæ iure tantillum cederet, in factionum hæere partibus, & pro dignitatis certamine quælibet discrimina vitæ & salutis non recusare: abripiabat eum audax ac præfidens animus, natura feruens, sanguis ebulliens. Ceterùm hunc vindictæ appetitum & naturâ congenitum, & consuetudine roboratum, domare aggressus, arte illâ sibi familiari ita breuissimo tempore perdomuit, vt consuetudinem iam ætate corroboratam abruperit, & naturæ vim intulerit, nec iam igneus ampliùs sanguinisque præferuidi, sed frigidus lentusque à Medicis fuerit existimatus. Triginta omnino annorum spatio, quibus meliõra sectatus est, adeò non contumeliosè tractatus est ab eo quispiam, vt ne quidem verbo fuerit violatus. Præsidebat à se constitutæ Societati, curis molestis & grauibus; at in omnibus eâ mentis serenitate & æquitate animi, vt nec in aduersis nec prosperis vniquam sui dissimilis appareret. Neque hæc ætatis languori adscribi poterant: vigebar enim etiam tum in sene vegeta virtus; &, si quando res ita tulisset, vt ad castigandam culpam vultum indueret feruorem, eâ vi & pondere verborum id exsequeretur, vt non audientium tantùm animi, sed parietes testæque non dubio motu nutare & concuti viderentur. Adeò nihil in illo torpebat, nec omnino passiones elanguerant; sed quasi doctæ habenas audire, vt ait Poëta, freno laxatõ imperium capebant ad audendum præclari aliquid, rursusque minimo nutu redeuntes ad officium subsidebant. Hæc animi porò compositio & morum æquabilitas non solùm in minoribus istis cernebatur; sed iniurias etiam, contumelias, carceres, insidias, ipsiusque vitæ discrimina non aliter læto animo erectoque complectebatur, quàm gratulationes alij honoresque excipere consueuerunt. In vincula nonnumquam maleuolorum calumniis abductus, non modò non reluctatus est, verùm etiam liberâ voce professus, non tot in vrbe Salmanticensi esse compedes manicasque ferratas, quin plures ipse pro CHRISTO gestare ambiret. Lutetiæ vacanti litteris pecuniolam in victum magno labore corrogatam surripuerat contubernalis: sed ille adeò non exarsit vindictæ cupiditate, vt cum eum Rotomagi morbo afflictum decumbere inaudisset, è vestigio se in iter dederit, iterque tridui tantâ celeritate confecerit, hominique pessimè de se merito tanto affectu subuenerit, vt à morbo recreatum litteris in Hispaniam datis, familiaribus notisque impensè commendarit. Illud verò quantæ mansuetudinis est, cum tactus inuidiâ non nemo dignitate primarius Ignatio Ordinis à se fundati iam Præsidi remittiari iussit, omnes se Societatis istius homines, quotquot in Hispaniis Perpiniano Hispalim vsque inuenirentur, flammis esse traditurum; reposuisse Ignatium, optare se vicissim, vt eum cum suis omnibus, quos haberet per orbem charos, diuinus amor suis ignibus inflammaret? Quid, quòd illum ipsum, quem in mortem

*Ignatius
feruorem
naturæ
compressit*

*in aduersis
æquo semper
animo.*

*Ignatij
mansuetudo.*

suam iuratum, sicâ instructum, domicilij sui scalas conscendisse nouerat, in conuictum Societatemque immemor iniuriæ aggregauit? Ita profectò ex milite impotente sui dominus euaserat, vt nihil vnquam pristini feruoris in publicum prorumperet; profus vt ad auream ætatem rediisse videretur, cum imperijs humanis non sola fera belluæque indomita, sed passiones animi belluis omnibus ferociores subiacerent.

*Ignatius
honoris
studium
cøpescuit.*

Alterum, in quo hominem, id est cereum in vitia flecti, seipsum quilibet experitur, honor est, & inanis gloria; honor, inquam, suauem malum, eoque periculosius, quòd & vitium & virtus illi mater est: atqui hunc aggressus Ignatius, singulari, vt sic dicam, certamine, tam certis impetiuit ictibus, planeque profligauit; vt vir aliàs in rebus suis taciturnus hoc sibi elabi siuerit, à vitio nullo sibi cautum esse magis, quàm ab inani gloriâ. Vnde sic ille statuerat, haud illubenter se nudum, sordidatum, cornibus indutum, habitu quantumcumque ridiculo, per viros obambulatorum, risui se omnium ac sannis expositurum, si quidem id ad Dei gloriam pertineret. Quantum porro suam oderat, tantum pro diuinâ gloriâ certabat alacrius. Hanc spirabat animo, hanc crebro sermone vsurpabat: adeò vt amatores gloriæ suæ (in quâ re quisque non tam amans quàm amens est) longo post se reliquerit intervallo. Ex quo factum, vt, cum Societati suæ Constitutiones daret, hoc obseruarit vnice, vt legi cuiumque aut statuto versus hic panè intercalaris accederet, Diuina gloria, diuinum seruitium, diuina laus, diuinum obsequium: ita vt, si IESV amator eximius habeatur Paulus, qui amplius quingentes in litteris suis nomen illud sacrosanctum celebrauerit, diuinæ gloriæ procurator insignis haberi debeat Ignatius, qui nusquam non suos ad illius studium prouocauit. Magna me video & singularia,

*Perfectio
in minimorum
obseruatione
consistit.
Nierenbergius de Adoratione l. 2.
cap. 14.*

dum minima & vulgaria sector, in medium protulisse. Ita profectò se res habet, in vitis illis magnis, quorum vitæ sanctitas eximia est, nihil difficilius quàm minima reperias, cum quæ censet esse minima, eiusmodi sunt, vt ex iis maxima quæque coalescant. Rectè nonnemo dixit, non hunc statuarium Polycleto parem existimandum, qui truncum norit spoliare, corticemque in frustra secare; hoc enim negotij nihil est; at qui festucas minutissimas rescindere, & subtilissima lineamenta scalpello ducere nouerit, hic demum perfectus est statuarus. Magnum exhibere fortè nonnulli visus fuissim Ignatium, si quæ recens à vanitate conuersus cum stupore omnium peregit, in medium protulissim: hominem ex medio honorum cursu inopinatò se proripuisse, ad Virginis aram arma suspendisse, vestibus pauperi consignatis indurum facco, nudis pedibus ante Marianam statuam nocte totâ stationem habuisse; exinde se Manresano intulisse xenodochio, immiscuisse se mendicabulorum cœtibus mendicabulo similem, multorum annorum ieiuniis corpus extenuasse; ita incurium sui vixisse, vt cæsarie impexâ, capite nudo, ne quidem vngues sibi præcidi, aut barbam attonderi pateretur: admirationis res esset plena, spectare ter quotidie flagellis acriter in se sauientem, & genibus humi positus per septenas horas in oratione defixum. Quid si nunc Manresâ in Italiam, indeque in Palæstinam nobilem hunc mendicum deduxero, in finitris conflictatum incommodis,

dis, magna certè ac singularia imperitis in medium protulisse videbor, sed aquis rerum æstimatoribus nihil veterano dignum Ignatio, qui ætate ac religione prouectior, hæc melioris vitæ rudia quædam ac impolita tirocinia consueuerat appellare. Non est procul dubio, non est imago illa perfecta, quæ magnas umbras & lacunas colorum exhibet: in tenuissimo radio, & subtilium linearum ductu, admirabile specimen artis suæ reliquit Apelles. Eâdem planè ratione tum demum maximus fuit Ignatius, cum in se minima quæque expressit, quæ viri etiam summi à se numquam impetrare potuerunt. Adeò ut, cum de illo minima me recensere profitear, non videar tamen eius honorem atque existimationem reddidisse vulgarem. Alium hîc ego iudicem non requiro, præter ipsum Ignatium: qui cum leges Familiæ suæ conderet, licet eas alij suspicerent, quibus rerum terrenarum contemptus, iniuriarum perperessio, feruens animarum zelus, ac sincerus amor diuini Numinis imperatur; ille tamen ubique minima inculcat, sine quibus summa aut vix, aut nunquam, consequantur. Si mentem in oratione cum Deo coniungi desiderat, statas orationi præscribit horas, situm corporis certum, vnde cogitationum desumas exordium, cui parti insistas: quin & præludia præscribit, & post messem recollectionis (quam vocat) spicilegium. Si continentia normam præscribit, eas etiam voluptates eliminat, quæ sine noxâ delibari possunt: si obedientia normam statuit, imperfecto etiam caractere manum de tabulâ tollendam admo- net, simul ac obedientia vox insonuerit. Denique, ne singula persequar, magna perfectionis illi norma est, quæ in minimarum legum obseruatione cernitur, & eadem non infima laus Ignatij. Hæc enim parallela iure dixeris, legem & Ignatium. In Ignatio perfecta lex viu- it: in lege, quantus fuerit Ignatius, à seipso descriptus est. Vnde mihi rectè atque ordine fecisse visi sunt maiores nostri, qui cum genuinam eius effigiem repræsentare vellent, pro symbolo Regularum codicem illi apposuerunt. Si tamen argutari lubeat, quæram ex pictore, cur hoc potissimum symbolo eum expresserit, in quo singularia sunt omnia. Poteras illi cor sagittis transfigere, aut flammis adurere; numquam non ardebat amore cælesti, qui ex obu-ij floris aut vermiculi consideratio- ne in admirationem rapiebatur auctoris. Poteras illi in manum trade- re sacrosanctum illud nomen radiis illustre, quod suis gentilitium de- derat in vltimas vsque terrarum oras deportandum: poteras eius pedi- bus serpentem subiicere, cum quo crebra illi fuit in vitâ concertatio: po- teras hæresum exuuias in trophæum appendere; in illarum enim rtri- nam diuinitus est destinatus: poteras eius lateri aut Deiparam adiu- gere comitem, aut CHRISTVM æternam Dei Sapientiam præsidem; trigentes enim coque amplius aut CHRISTVS aut beatissima eius Mater hunc suum clientem amœnissimo suo adspectu recrearunt. De- nique non incitè apposuisses augustissimam diuinitatis vnius Triadem, de quâ ea vidit, eaque litteris consignauit, quæ summa ingenia meritò suspiciant. Illustria sunt hæc in hoc viro summo, & singularem habent commendationem. Si tamen virtutum eius quamdam quasi comple- xionem exprimere velimus; nihil magis appositum fingi poterit, quam

*Ignatius
regulas
minimas
suis incul-
cat.*

*Ignatius
quare cum
libro de-
pingatur.*

vt legum sacrarum codex illi tribuatur. Quid enim hoc legum codice perfectius? quid minimis illius regulis magis admirandum? Sanè eas quæ de exteriori modestiâ præscribunt, multis sibi lacrymis steterit factetur Ignatius. Quid rursus huius vitæ magis perpolitum, quæ etiam in minimis tam admiranda est? Vnum fortasse requiri poterat, vt eius vita cælestibus quibusdam aut supra naturam prodigiis illustraretur. Suâ hac in parte cuique laus est: ab aliis perpetuo silentio damnata dæmonum oracula; ad aliorum preces montes loco cesserunt; aliorum imperio mortui ad vitam reuocati sunt; aliorum cadauera gratissimum odorem exhalarunt. Nescio quo Numinis fato sua hîc Ignatio fors obtigit, vt in iis quæ minimè ad eum pertinent, adeoque in minimis prodigiosus euaderet. Admirabilem olim Petrum reddidit vmbra corporis, quæ inani etiam contactu morbos expellebat: mirabilis Paulus, à cuius corporis contactu, nescio quæ diuina vis ipfis etiam semicinctis adhæsit. Magna profectò dignitas in rebus minimis, si tamen minima dici possunt è quibus tanta dignitas existit. Nihil igitur in te minimum est, Ignati, quando quæ minima videntur, tam vberem gloriæ fegetem ac materiâ subministrant: quando, inquam, quæ minimum tui habere corporis tui pulueres residui (ne plus tui consequeremur exundans inuidit Tiberis, tuis, ni fallor, votis obsecundans) pulueres, inquam, tui infinitis languoribus medentur, infinitis puerperis opirulantur, ne fetus prius luce priuentur, quàm lucem adspiciant. Quid dicam aquam ipsâ pulueris permixtione plurimis salutarem? quid nomen tuum chartæ inaratum dæmonibus terribile existisse? prætermitto Monobregensem imaginem infinitis propemodum prodigiis nobilitatam? Et hæc quidem ex paruis reculis, ac propemodum vix tuis, gloria confurgit, vel hoc ipso celebrior, quò facilius res istæ minimæ seu de vestimento lacerna, vel de corpore puluis, vel de vultu imago adumbrata, vel chartæ nomen illitum, ad vltimas vsque Orientis oras penetrarunt.

*Ignatius
miraculis
clarus, etiam
in mi-
nimis.*

*Societas
minima
magnum
Ignatij
miraculum.*

Itaie 3.

Opportunè me hæc gloria tua monebat finem dicendi vt facerem, nisi æquè opportunè hoc anno sæculari se mihi obtulisset minima tua Societas, sed laus tua non minima. Quinimò maximum tuum miraculum esse Societatem, & in eâ Dei spiritum residere, complures cum ipso Summo Sacrorum Antistite, iam tum, cum nasceretur, agnoscere. Non minimè quidem illa tua est, quæ secundùm Deum ex te habet, quòd nata est, quòd floret, quòd huc vsque magnâ populorum commendatione propagatur. Locum tamen illi inter minima tua dedit illa singularis animi demissio, quâ minimam inscribi & alieno nomine indigetari voluisti, vt quæ maxima quæque à IESV obtinuit, per Ignatium aut nihil, aut minimum quiddam consecuta videretur. Non minor tamen idcirco tibi laus debetur, cuius præceptis & institutis acceptum refert, quòd & virtute doctrinæque floreat, & ad vltimos vsque terrarum fines vnicâ ætate sit propagata. vt non immeritò illud Prophetæ videar vsurpare posse: *Dicite iusto quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet.* Venient enim tibi fructus vberissimi ex omni prouinciâ ac regione: hinc pœnitentibus excussæ lacrymæ, inde puerorum ab interitu vindicata innocentia; hinc virtutes ad maturitatem

ritatem exultæ, inde ad sincerum Dei cultum adducta barbaries; hinc de prostratis idolis manubiæ, inde de profligatâ hæresi trophæa; hinc veritatis sole discussæ calumniarum nebulæ, inde tormenta inconcussâ virtute superata. Hæc cum præclara sint & singularia, suum præconem semper inuenient: illud ego semper inter singularia eius & magna reponam; nunquam eam tam de magnitudine suâ propagandâ, quàm de minimis quæ nascenti tradideras obseruandis laborasse. Et, nisi me fallit opinio, per hæc minima denique perfectum est, vt minima cum esset, è minimis emerferit; cum scilicet maior esset Religiosæ disciplinæ, quàm sapientiæ cura; maior de errato quouis exterminando, quàm de pomeriis dilatandis sollicitudo; maior legem minimam, quàm prouincias conseruandi posteris iniuncta necessitas. Hæc illa fuere minima, quæ ætatis vnus amplitudinem eduxere. Nunc agite, Patres religiosissimi, & his vestigiis insistite; hoc idem studium vobis sit commendatissimum, & indubiè succedent sæcula sæculis beatiora: fortunam primam maior semper excipiet; nec prius accrescere magnitudo desinet, quàm minimorum cura vobis à magno auctore commendata minuetur.

ORATIO TERTIA.

De S. Francisco Xaueio.

DVm per vniuersum terrarum orbem cogitationem circumfero, & singulas illius partes tam varias, tam distitas inter se, tam amplas atque diffusas animo percurro, tot vbique specto virtutum à Xaueio relicta vestigia, tot laudum insignia, tot prodigiorum monumenta, vt, quantus quantus orbis est, non aliud fuisse videatur, quàm theatrum quoddam virtutum, & rerum ab illo præclarissimè gestarum. Et Europa quidem gloriatur, virum se talem tantumque genuisse, terris primùm, deinde per Ignatium Deo; illius hospitio se iactat Africa; Asia verò diuturnum se illi præbuisse domicilium deprædicat; America tandem ab eiusdem se posteris ac sociis, eius potissimum exemplo excitatis, exultam agnoscit: Oceanus, venti, flumina, rationis expertes animantes, sol, nix, pluuia, resque adedò omnes Xaueij imperium expertæ, tot præconia congerunt, tot laudum amplissimarum ornamenta & titulos accumulant, vt, quamuis vnus ipse satis fuerit iis omnibus promerendis, enumerandis tamen vix vlla sufficere possit oratio. In cælis verò infinita illa multitudo fortunatissimarum animarum, quas in illud beatitatis domicilium transtulit, in vnum conuersa Xauerium, eum patrem, defensorem propugnatoremque vitæ ac fortunarum suarum, salutis post Deum auctorem suæ, victorem debellatoremque dæmonum, superstitionis impiæ euersorem, expulso rem flagitiorum omnium, immortalis præconio, laudibusque profitetur sempiternis. Quorum vocibus vt nostra in terris consentiat oratio, in hunc præclarissimum illius de idolis, de immanissimis ac terribissimis humani generis hostibus, de vitiis, de impietate triumphum paulisper oculos defigam: reliqua omnium virtutum decora, & dignitate ac splendore maxima,

& numero propemodum infinita, ne oratio in immensum excurrat, sciens ac prudens præteribo.

Auspicatorum difficillimum Indiarum bellum Xaverius, pro lorica rudem tunicam induit; pro gladio coronam Virgini-matri sacram accingitur; pro tubis ac tympanis adhibet tintinnabulum, quo exercitum suum, hoc est rudium puerorum quantam potest manum, sub signa conuocet: atque illo belli apparatu instructus, hostilibus copiis sese infert, tantum illustriorem relaturus triumphum, quantum minus ista auxilia sunt ad victoriam comparata. Sed nimirum erat in ipso Xaverio ingens quedam virtus, quæ coniuncta cum natura nobili, eam dederat eius oculis, orti, verbis, nutibus efficacitatem, ut palam non iactaretur modò, sed etiam reapse sentiretur, Xaverium audere & posse omnia, in Xaverio vim esse quamdam virtutemque pæne diuinam. Et fuit profectò potentia plusquam humana, tot barbararum regionum incolas à belluinâ ferocitate ac truculentia, ad mansuetudinem, ad morum honestatem, pietatemque traducere, idque non verborum ac sententiarum pondere, cum verbis quæ vellet, ignorantie peregrinæ linguæ, sæpissimè exprimere non posset, sed mutâ pæne & elingui oratione. Quamquam quid admiramur, sine linguâ, sine voce, in mortalium animis illum tanta efficere potuisse? quid tandem illi opus fuit voce? Deum pronuntia- ret? at toto oris habitu ac specie illum satis loquebatur. caelestem gloriam verbis describeret? eam animus intuebatur assidue, & quodammodo sub omnium oculos adspectumque proferebat. virtutis pulchritudinem dicendo exornaret? illius in se formam, ac venustatem omnem, viuis coloribus effinerat. Neque verò de inferorum cruciatibus, de libidine, de reliquorum vitiorum turpitudine quidquam necesse erat declamare, cum non animi tantum, sed ipsius etiam corporis horrore, auersanda esse satis commonstraret.

Rideamus, si placet, cum audimus magni Iouis nutu concuti Olympum, terram caelumque tremere, ut Poëtæ fabulantur: at ego, quoties nutu Xaverij, caelo altiorem, Olympo firmiorem, duriores scopulis hominum voluntates concussas & labefactatas cogito, toties in admirationem trahor ac deprecationem tantæ potestatis: quam cum dicendo non modò non exornare, sed ne quidem enarrare me posse intelligam; oro quæsoque vos, Auditores, quandoquidem cogitatione id facilius quam verbis consequi licet, ut illius effecta quædam animis vestris vos ipsi obiiciatis, aut ex edito quopiam loco vos ea contemplari existimetis. Videbitis illum exigua puerorum manu stipatum, imbellibus profectò copiis, vicos Indiarum maximos atque oppida celeberrima expugnantem: videbitis Regna amplissima, incolarum multitudine frequentissima, diuitiis opulenta, infensissima Religioni Christianæ, Deo subiugantem, nequidquam ex aduerso freudentibus inferorum turbis: videbitis barbarorum exercitus, strictis gladiis immisissisque telis toto impetu irruentes, sistentem, & cogentem retrò pedem referre: videbitis in impiorum ultionem euocari ignem de caelo, cineresque ac pumicum vim ingentem depluere: videbitis in Mauricâ regione, quæ terra asperissima est, belluarum non hominum receptaculum, barbaram illam gentem

*Xaverij
magnani-
mitas:*

*Indos
Christianâ
Fide &
moribus
imbuit.*

gentem solâ feritate celebrem, quæ veneno ac ferro sæuiat etiam in suos, in coniuges (si tamen coniuges ibi vsquam sunt) in liberos, in parentes, Xauerij potentiâ frangi, flecti ad humanitatem, ad omne se imperium submittere: videbitis Comorinenses, oræ Piscariæ ac Trauancoridis incolas, Tutuchurinos, Manarios, Iaphanapatianos, Macazarios, Ceilanos, Amboinos, Molucenses, Malabares, Basainos, Paruas, Ternatinos, Melindazos, aliosque populos numero propemodum infinitos, eorumque Sacerdotes ac Reges, eiuratâ belluinâ viuendi licentiâ & vitiis omnibus, se Xauerij imperiis submittentis: vt non immeritò quis credat Indos de vno Xauerio exclamasse, quod olim eos putauisse narrant historiæ, cum viso potentissimo Macedonum exercitu dicerent, Deos ad se armatos è caelo descendisse. Sed nihil egimus, nisi Iaponiam, vltimam Orientis regionem, quæ inter plurimos honorum titulos, peculiari quadam ratione propria Xauerij lausest, ab hoc fortissimo Imperatore nostro subactam in medium produxerimus. Erant huic genti sub vno summo Imperatore Reges omnino sexaginta: maxima potentia erat Sacerdotum quos Bonzios vocant, summa apud omnes ordines auctoritas propter vetus institutum auitæ religionis: erat gentis totius insolens & fastidiosa superbia, quâ ceteros omnes aspernabantur, aduenas arroganter accipiebant, egenos atque inopes caelo prorsus excludi volebant: superbiæ coniuncta erat propudiosa quædam libidinis omnis licentia, quæ tantam animis caliginem offuderat, vt etiam terribili flagitij turpitudinem nullam viderent. Explorauerat Xauerius ea omnia, perspexerat mores, ingenium & indolem satis præclare à naturâ institutam, nisi à Bonziorum disciplinis non minorem quàm alij à vitiis labem acceperat: intelligebat in tam variis Regum, Sacerdotum, populi malis expugnandis non vnâ esse opus machinâ; & cum triplici hominum genere, quasi cum Cerbero quodam aut Geryone, esse dimicandum. Sed quid ageret paupertas apud opulentæ studiosos? quid castimonia apud homines impuros? quid animi submissio apud insolentissima ingenia? quid vnus ipse, & peregrinus quidem, apud Reges sexaginta? Nihil tamen in hac re tantâ, tamque difficili, desperat vir verè magnanimus; sed toto impetu ac mole belli incumbit in eam partem quam esse iudicabat firmissimam: Bonzios aggressus est, hominum genus callidum ac fraudulentum, contumax præterea & arrogans; eos palàm conuictos, coactosque cedere iudicio veritatis constringit; explodit friuolas superstitiones ac cæremonias, detectisque eorum fraudibus, odio illos Regum, populi que contemptui ac ludibrio subiicit. Hac firmissimâ acie perfractâ & superatâ, iam leuis erat cum populo pugna, nec difficilior cum ipsis Regibus: vltro ex diuersis prouinciis, quò eius fama peruaferat, legati mittebantur, vltro exposcebant tamquam hominem, diuino sibi consilio destinatum: Proceres in vias & urbium portas effusi aduentum gratulabantur, in regiam deducebant, plausu & lætitiâ omnia personabant, collocabant regio in solio, sua illi sceptrâ & regna, animos & voluntates suas eius imperio flectendas, consilio moderandas, auctoritate regendas committebant.

Figite hîc paulisper animum cogitationesque vestras, Auditores, in
amplâ

*Xauerius
Iaponiam
ad CHRIS-
TI Fidem
conuertit.*

amplâ atque augustâ specie Xauerij contemplandâ, tot subactis Regibus triumphantis, tot coronas, tot sceptrâ, tot gentium populorumque spolia ac trophæa ad pedes suos abiecta numerantis; & cum illius gloriâ ac maiestate, Regum omnium, qui vllâ vñquam ætate vignerunt, gloriâ magnificentiamque conferte. quid in illis reperietis, quod in hoc non luculentissimè resplicet? quàm multa in hoc, quæ illorum splendidi defuisse videantur? Memini olim ductu auspiciique Cæsaris caesa esse ac profligata vñdecies centena millia hostium: at ex illis quantulam partem Cæsar suam vocat? & quænam ista laus est, mortem intulisse miseris, quam mancipium quodlibet etiam Regibus inferre potest? Xauerius, quod ne vni quidem mancipio Rex præstare vllus potuit vñquam, ampliùs decies centenis millibus vitam dedit; & animæ quidem, hoc est non fugacem & mox perituram, sed immortalē ac sempiternam. Videte nunc, obsecro, quod caput est, quàm exiguo tempore rem tantam perfecit. Non multò ampliùs decenni spatio, Indias Iaponiamque peruagatus, tot Regna, tot prouincias, tot vrbes adiuuit, tot immensa maria emensus est, vt illi vix satis temporis ad tanta itinera conficienda fuisse videatur; & interea tamen tot centena hominum millia, ab idolorum cultu, & sub CHRISTI ditionem redacta, salutari fonte lustrauit. Si verò reliquas nationes ac gentes adiunxero, quas absens auctoritate & consilio suo, operâ & labore suorum, ad veri Dei cultum traduxit; si Christianos insuper, quos à vitis abstrixit, neque numerum inire, neque exitum reperire mea poterit oratio. Et sanè haud scio an non fuerit cum hisce illi multò difficilius certamen, quàm cum ipsis barbaris; atque adeò vt desperatior victoria, ita etiam præclarior triumphus: horum certè quidem impietatem atrocitatem scelerum flagitiorumque superabant; pudorem omnem audacia atque inueterata consuetudo peccandi deterferat; animata luxu licentia, roborata diuitiis, inflammata commercio barbarorum, ita omnem probitatis ac Religionis speciem aboleuerat, vt solo nomine dicerentur Christiani: & barbari quidem ferè volutabantur tantum in suis vitis ignorantia virtutum, ac legis diuinæ; hos verò præfracta in sceleribus animi obstinatio retinebat. Quid hîc ageret Xauerius? non hîc consuetæ artes sufficiebant; alia erat ineunda ratio, noua industria, noua vis, nouæ machinæ erant adhibendæ. Nactus erat nescio quem ex eo numero, cuius improbitatem consuetudine peccandi roboratam auxerat licentia atque audacia militaris; & statuerat apud se homo pertinacissimus numquam resipiscere, numquam Xauerio manus dare. atque illud decretum ita altè animo infixerat, ita obstinatam peruicaciam munierat, vt frangi vincique numquam posse videretur. Hunc hominem, difficilem adeò & repugnantem sapientissimus iuxtâ ac potentissimus animorum Imperator noster, familiariter ac blandè aggressus, extra vrbis pomeria deducit; credo, quasi otij fallendi causâ: cumque peruenissent ad saltum quemdam vrbi vicinum (vt ferebat natura regionis) palmis confutum, videns se locum & occasionem esse nactum præclare rei gerendæ, omnem animi vim contentionemque adhibet, hortatur, minas intonat, blanditur, obsecrat. Quid tandem? cum nihil quidquam horum prodesse

Deprauatos Christianorum mores corrigi ubique in Indiis.

prodesse cerneret, corpus nudat, aculeatum flagellum arripit, & accenso atque inflammato vultu tam crudeliter in se ipse defecit, vt contumax ille spectaculo perculsus, ad genua Francisco acciderit; & erumpentibus lacrymis, Ah parce tibi, Xaue-ri, inquit; ignosce, ego sum qui scelus admisi, ego pœnas commerui; ego plecti, cædi, laniari debui: desiste, tuus iam sum; quidquid placuerit, impera. Amulabatur hîc, vt opinor, Xaue-rius maximum illud ac potentissimum imperium, quod olim, dum vixit in terris, in mortalium animos atque orbem vniuersum humani generis Seruator exercuit; qui vinc-tus ad durissimam columnam, atque immaniter cæsus, mortem deinde turpissimam in cruce nostri causâ perpesus, vi potentissimâ omnia pernouit, & ad se pertraxit. Neque verò vnus tantum obstinatione pertinaciâque induratum pectus emolliit; incubuit in Goam, irruit in Malacam, in Cocinum, in Ternaten, in Armusiam illapsa est eadem vis, vrbesque omnes Christianorum incolarum frequentia nobiles, at vitiiis & sceleribus haud paulò nobiliores, peruagata est, excussit, deleuit, euerit. Si quid non castum, non pium, non sanctum erat, proscripsit; effrenatam licentiam castigauit; malam auaritiâ lucris iniquissimis inhiantem repressit; odia, inimicitias, strictos in mutuas ceruices gladios discussit; ex ædibus plurimorum pellices exterminauit; intempestiua conuiuia ritu Saracenorum celebrari solita, turpitudines Mahometicas, quæ palam impune grassabantur, planè aboleuit. contra verò collapsam pietatem, iustitiam, sanctitatem pristino vigori restituit: omnes denique sub ditionem imperij sui, seu veriùs Dei, potestatemque redegit. Magnifica quidem esse solet oratio ista, & plurimum habere admirabilitatis: Xaue-rius viginti quinque mortuos ad vitam reuocauit: Xaue-rius imperio suo stabilem illum ac perpetuum solis cursum stitit, ac retardauit: Xaue-rius tempestuosi maris fluctus pacauit, compressit ventos, pisces è mari ad obsequium euocauit, morbos cuiusque generis extinxit, caco-dæmones compefcuit, & ex mortalium corporibus eiecit. At quantò hæc magnificentiora sunt & augustiora? Xaue-rius decies centena milia animarum æternæ mortis suppliciis liberata meliori vitâ donauit: Xaue-rius in vltimas Orientis oras visum antea numquam veritatis solem induxit: Xaue-rius non solum ventorum procellas, sed hominum iras ad expetendam vindictam præcipites, non maris tantum, sed turbulentissimos etiam animorum fluctus compefcuit: Xaue-rius non pisces tantum ex aquâ, sed homines etiam ex profundissimo flagitiorum gurgite extraxit. Nemo hîc mihi obiiciat flexanimam illam, quam Tullius rerum omnium dominam ac reginam vocat, eloquentiam: quid enim habet quod cum Xaue-rio in contentionem venire queat? Nemo mihi fabulas illas Poëtarum decantet, Orphei, Amphionis, Arionis, Apollinis, Musarum ac Sirenum, nisi fortè, vt, quæ de iis ficta sunt, à Xaue-rio facta esse fateatur: hic siluas traxit, cum barbaros atque agrestes, incolas siluarum, permouit: huic lapides & saxa blandè obsecuta sunt, cum adamantina mortalium pectora emolliit: hic fluviorum cursus retinuit, cum defluentes in omne vitiorum genus prauas consuetudines restrinxit: hic feras mitigauit, cum animos crudeles flexit

*Ad Sinas
profectio-
nem parat.*

ad misericordiam: hic, exfiliis ad vocis aut citharæ sonum lapidibus, Thebas exstruxit, cum pretiosos illos lapides ad cælestem Ierosoly-
mam ædificandam promouit. Nihil erat in mortalium animis tam asperum aut indomitum, quod non subigeret: nullus vsquam terrarum patebat locus ad orientem solem, quod non incredibili ardore CHRIS-
TI imperium semper longius extendendi penetraret. Vnicus supererat Asiæ terminus, Sinarum regio, non solum externorum hominum commerciis non frequentata, sed oclusa etiam perpetuæ seruitutis aut capitalis terrore supplicij. Hæc etiam repagula, insatiabili exæstuans cupiditate semper vincendi, perrumpenda suscepit Xauerius, ne qua esset mundi regio solis huius, quem oculis adspicimus, radiis collustrata, quam ipse victoriarum suarum splendore non peruaderet. At ecce tibi, in ipso portu, & iam pænè ingressu, Sinarum ex hac mortali vitâ euocatur. Dum nouos ille labores cogitaret, laborum illi præmium præparabat Deus, & hisce ad se vocibus inuitabat: Satis est, Francisce, satis est, omitte tuam istam vocem insatiabilem laborum iuxta ac victoriarum, Amplius, amplius. Iam te satis diu mare, venti, procellæ, Syrtes, naufragia exercuerunt; iam satis diu in te fames, sitis, pestilentes pauperum tabidorum morbi, æstus, frigora, nuditas, angores, ægritudines, aliæque id genus cohortes incurfarunt: satis est, Francisce, satis est: iam his suis definitus est terminus, deliciis verò ac voluptatibus cælestibus laxanda est æternitas. aduersus barbaros, aduersus deorum Sacerdotes, nihil præter odia in te & cædem anhelantes, aduersus furibundas dæmonum legiones depugnatum est satis; te iam æterna Beatorum pax & securitas posthac manet, te cælestis patriæ incolæ suum ciuem repetunt, tibi obuiam properant, tibi coronas deferunt, tibi honores, titulos, plausus ac triumphos parant sempiternos. Hic incertus hæreo, gratularine Xauerio debeam, an amplissimi Regni calamitatem deplorare: eius certè felicitate infelices Sinæ, eius ad cælos discessu ipsi viam, quâ eò perueniant, non agnoscent. O sua si infortunia miseri nossent, iam Regni sui obices effringerent, neque auidè modò venientem præstolarentur, sed in occursum vndique effusi aduolarent, ad suas illum rapturi sedes. Difficile, fateor, hîc acquiescat humana mens, nisi persuasum habeat, à Deo non eludi nostram spem, sed occulto consilio ac sapientiâ ad suos plerumque fines suauissimè dirigi, ac maiore, cum id minimè speres, bono cumulari. Deo certè non deerunt efficacissimæ rationes ac modi, quibus hanc istorum populorum iacturam resarciat. Tu verò, virorum beatissime, post tot huius vitæ procellas ac tempestates, succede in portum felicitatis æternæ, quod te tui vocant labores ac triumpho. Sed id modò age, id cura apud æternum Numen, vi, cum per te ipse id perficere non potueris, Regni Sinarum repagula commilitones tui conuellant. en tibi, ad quæuis pericula promptos sese atque alacres offerunt, difficultates nullas horrent, nullam, quamuis durissimæ seruitutis, conditionem reformidant: id vnice optant, vt sanguis, qui in venis tuis ægrè potuit retineri, in suo corpore viam inueniat, vt Sinarum campi hoc imbre sanguineo rigati, Fidei Christianæ fructus vberes salutareque producant.

ORA-

ORATIO QVARTA.

*De verâ maiorum nostrorum gloriâ ad amulan-
dum nobis propositâ.*

SI virorum Principum & magtorum sepulchra, in quibus opes ad
pretiosa ornamenta vnâ cum corporibus terræ mandantur, profa-
nas illas dumtaxat opes haberent; nulla profectò libido quemquam iu-
re impelleret, vt ea, quæ nimis in rebus humanis fragilia & caduca
sunt, apud mortuos quæreret, nec effosso iam thesauro (vt solent amen-
tes illi, quos S. Iob ait *gaudere uebementer cum inuenerint sepulchrum*)
letandum sibi arbitraretur. Sed quoniam non solæ istæ opes repe-
riuntur apud iam vitâ functos, sed magnarum etiam virtutum digna
statuis atque immortalitate monumenta; non pigebit (vt credo) vos
mecum animo ad sepulchra descendere, & quæ maiores nostri decora,
quæ reliquerint ad imitandum omnibus exempla, recognoscere. Quam-
quam haud scio, sepultine dici debeant, quos sua iam dudum virtus ex-
tulit; an sublati potius in montem illum Pharan, in quo primus He-
bræorum Ductor Moyses Deum aliquando splendore & gloriâ fulgen-
tem vidit, igneam legem dextrâ prætendentem. Nam si omnis iste
montis apparatus & maiestas quoddam fuit nostrorum temporum, &
tot nobilitum palmarum, vaticinium; ane putandum est, aditum huius
loci non maximè patuisse Ignatio, & tot eius fortissimis Sociis, quorum
inflammatis studiis & laboribus per orbem pænè vniuersum ignea ista
lex promulgata est? Ergo & illi in cælesti illo monte iam laborum suo-
rum mercedem consecuti, conuersis in Deum oculis & manibus testan-
tur, quid pro illâ lege aliquando egerint, quidve perpeffi sint; & nobis
interim, ad inflammandos animos nostros, sub cineribus corporum suo-
rum igniculos quosdam reliquerunt: quos vt hodie melius afflatu no-
stro suscitare atque accendere possimus, referte mecum, quæso, paulif-
per animum ad illam postumi Vatis, D. Ioannis inquam, plenam magna-
rum rerum inuolucris historiam; & quo cultu, quâ formâ corporis au-
ctorem Societatis IESVM viderit, attendite; facileque, quibus virtutibus
maiores nostri, qui ab illo nomen & vitæ rationem duxerunt, excel-
luerint, intelligetis. Obrulerat se aliquando, in amplissimo Diuorum
cœtu, sacro Vati contemplandum Deus: hic cum iam dextrâ librum
prægrandem teneret, præconis voce iussit inquiri, num quis illius eolu-
tionem explicationemque in se susciperet (& verò erat ad aperiendum
perdifficilis, multisque sigillis obsignatus:) vbi nemo vnus qui hoc at-
tentaret, aliquamdiu apparuit; prodiit tandem Agnus in medium, rem
quâ de agebatur, perfecturus. sit propior; accessit ad Deum, aufert è
manibus librum, soluit, aperit, profert in lucem arcana; euulgatisque
omnibus tanto cælum omne gaudio compleuit, vt longè lateque effusa
gratulantium vox & acclamatio illa personaret: *Vicit leo de tribu Iuda.*
Mira profectò signa rerum, visumque admirandum. in quo cum om-
nia sunt inuoluta, & ab humanis sensibus & cogitatione remota, tum

Cap. 1.
Sepulchra
maiorum
virtutibus
maximè
nobilitan-
tur.

Deuter. 33.

Virtutes
hominum
sanctorum
Societatis
IESV ex-
presse in
Agnò li-
brum ape-
riente.

Apoc. 5.

nihil admirabilius, quàm quòd idem sit & agnus, & leo, idem, inquam, ille, qui librum aperuit: quo quid esse potest magis naturâ diuulsurâ atque contrarium? Et tamen intermicant in hisce tenebris non modicâ è doctissimorum viutorum sententiis scintillæ claritatis: qui quoniam omnes hæc vni Liberatori generis humani CHRISTO attribuunt, manifestè conficitur, rebus tam inter se dissimilibus & diuersis significari tres illius præcipuas maximeque proprias virtutes, sanctitatem, fortitudinem & sapientiam. Et verò si rerum omnium vim & naturam perspicere volumus, quid esse potest tam conueniens agno, quàm quædam vitæ Deo consecratæ sanctitas & innocentia? quid tam proprium leoni, quàm fortitudo? quid illa apertio demum explicatioque libri aliud nobis innuit, quàm rerum omnium absolutissimam cognitionem atque sapientiam? Omnia sunt CHRISTO conformia, omnia ita manifestè consonant, vt in re tam perspicuâ nullus esse possit amplius ambigendi locus. Videamus hîc iam num quid huic leoni simile maiores nostri virtute eniti atque efficere potuerint: nam & sanctitate, & fortitudine, & sapientiâ excellere eos oportuit, & habere quamdam necessitudinem communionemque virtutum, si non immeritò tam præclaro nomine ac titulo insigniri hanc IESV Societatem volumus, in quo hæc maxima & amplissima fuerunt. Ac primùm quidem, quantâ innocentia vitæ, quàm excellenti virtute præditi fuerint, cognoscite ex eorum Instituto, norma que viuendi, quam non tam verbis quàm operibus, non tam libris quàm moribus expressam nobis tradidère. Ex quo enim sanctissimus Pater noster Ignatius huius Instituti signum extulit, & ad omnes heroicas virtutes nobis præiuit, numquam defuerunt generosæ mentes, quæ omni conatu ad solidam laudem eniterentur. De his ego propenso animo sæpè cogitans, tam expetendâ eorum conditione non mediocriter oblector, gaudeoque tam multos fortassis nos habere Fratres & Socios in illis cœtibus iam beatos, quàm hîc nobiscum adhuc versantur in terris. Etenim vt è terris cælesti rore perfusus sol tenues & subtiles spiritus segregat, eosque suis radiis excoctos sursum attrahit, & attollit in altum: ita mihi videntur è pietate nostrâ, in quâ est ros quidam cæli perpetuus, educi quotidie in altum nobiles & puri spiritus, quos Sol ille diuinus, dum adhuc corporibus permixti sunt, primò quidem sacris quibusdam motibus calefacit; deinde verò ab humanis affectibus, & ab omni concreione mortali segregat; postremò vbi iam plenè expurgati extenuati que sunt, neque aliquid amplius terrenum veluti quidam in corporibus genij spectant, tum demum supra terram eleuat ad se, vt propioribus ignibus in aliquâ cæli regione collocati incalescant. Ex hoc illos numero esse puto, qui ceteris ad immortalitatem viam aperuere, duo illa Orientis & Occidentis noua sidera, Ignatium dico & Xauerium; quorum tam est certa probataque sanctitas, vt alter non Manresam solum & Hispaniam, sed Europam totam celebritate nominis sui & beneficiis impleuerit: de altero Indi dicere soleant, pænè miraculi instar esse, si miserorum precibus inuocatus miracula non assidue patret. Ex hoc virum egregiâ animi moderatione despicientiâque sui, Franciscum Borgiam; ex hoc Aloysium,

*Sanctitas,
fortitudo,
sapientia
maiorum
nostrorum
in Agno
& Apoc. exhibentur.*

*Sanctitas
& vita innocentiâ
in nostris
maioribus.*

*Sanctitas
Ignatij &
Xauerij &
aliorum.*

sum, Kostkam, & non ita pridem è Belgio in Italiam, ex Italiâ in cælum, non sine magno comitatu virtutum profectum Berchmannum, ex hoc sanctissimos clarissimosque viros, Ouiedum, Guttierrez, Realinum, Rodriguez, & sexcentos alios, quos hîc consultò prætereo (de quibus erit opportunior fortassis dicendi locus;) omnes aut iam irrefragabili Romani Senatus iudicio assertos cælo, aut miraculorum gloriâ ab ipsis etiam hostibus Fidei, barbarisque nationibus, dum adhuc in terris agerent, plus quàm humanâ veneratione cultos.

Sed multò admirabilius videri debet, Iudæos & Mahometanos, quorum animis odium in Christianos penitus insitum atque iniustum est, tam eximie dilexisse Gasparem Barzæum, vt illi quidem eum tamquam alterum Ioannem Baptistam, aut vnum aliquem delapsum è cælo colerent: hi verò fanum nostris hominibus inaccessum, ac si ipsa religio ingrederetur, aperire illi non dubitarent. Hæc barbarorum tam luculenta testimonia dum habemus, quid est quòd pluribus de virtute maiorum nostrorum disputemus? quasi verò ea vita hominibus dubia videri debeat, quam belluis ipsis immaniores populi venerati sunt.

Age iam, quanta vis animi & fortitudo in illis ipsis eluxerit, videamus: neque enim satis est ad laudem nominis nostri fuisse illos sanctitate & innocentia vitæ conspicuos; sed hoc etiam ad cumulum laudis accedat oportet, fuisse eos constantes, robustos, magnanimos, verbo vt dicam, leones, & quidem (vt habent Abassinorum insignia) in altero vngue crucem tenentes. Quid enim pro huius gloriâ, Christianæq; Religionis amplificatione non egerunt? quid non moliti sunt? Soleo sæpè mecum tacitus admirari, & non mediocri voluptate affici, cùm reuoco in memoriam litteras Heroum istorum, quas plenas alacritate, plenas cælesti voluptate, è laboribus suis, tamquam rosas è spinis, tamquam scintillas ex circumquaque strepentibus flammis, ad nos transmiserunt. Fieri profectò nullo modo posse existimarem, vt humana mens tam diuersa comprehenderet, tam difficilia superaret, tam omnia infra se poneret, nisi pænè in ipsis eorum litteris viros illos strenuè cum malis omnibus depugnantes esset contemplari; vt tam ignauum atque inertem inter homines arbitrer esse neminem, qui non, cùm hæc ab illis scripta aut audiuntur aut leguntur, iisdem se ignibus sentiat inflam-mari. Quis enim non intimo sensu commoueatur, cùm legit illos in mediis Iaponiæ niuib; igne diuini amoris colliquefcentes, in continuis laboribus maiori semper animarum zelo æstuantes, in mediis periculis præ diuinæ consolationis affluentia lacrymantes, in ipsâ deniq; morte triumphantes? An potest aliquid hac excelitate animorum esse maius?

Audire magnos iam videtur duces

Non indecoro puluere sordidos:

egentes, angustiatos, afflictos, in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terre, quærentes vbique virtuti materiam, quam nos oblatam sæpè repudiamus. Alij secuti Principum suorum castra pemotant sub Ioue frigido, hibernant cum militibus, in medias pugnantium acies sese ingerunt, opemque morientibus allaturi omnia signa circumuolant: alij grauiora in mari pericula non reformidantes,

T t t t 3

iac-tan-

*Mahometanorum
de P. Gaspare Barzæo opimo.*

*Fortitudo
maiorum
nostrorum.*

*Horat. lib. 2.
Ode 1.*

Hebr. 11.

*Labores
nostrorum
vati.*

iactantur maris fluctibus & procellis, interque frequentes bellicorum tormentorum boatus & fulmina, vtriusque elementi tempestates experiuntur: alij, dum pestilens aliqua lues in oppidis grassatur, velut communis salutis victimæ, vitam pro miserorum solatio prodigunt, nec verentur ea tuguria subire, in quæ vix aliquis ingredi præter mortem & horrorem possit: alij apud heterodoxos publico abstinent, nec nisi nocturnis tenebris tecti domicilium permutant, vt Catholicis omni subsidio destitutis auxilio sint & solatio. Quid nunc eos commemorem, qui barbaras inter nationes, omni humanitatis commercio sunt destituti, vt D. Hieronymi verbis vtar, scorpionum tantum socij & ferarum? Omitto ceteros laboribus exhaustos, calumniis oppressos, obtreccationibus laceratos. Non possum tamen eorum virtutes & gloriam tacitus præterire, qui de tyrannorum ac barbarorum cruciatibus inuictis animo triumpharunt. Atq; horum quidem fortissimorum pugilum, quàm non modo illustres victoriæ, sed ingens etiam est numerus & multitudo? Prorsus admirabile videri debet, & pænè incredibile, si quis ætatis nostræ, temporumque omnium rationem duxerit, quàm multos his ipsis centum annis Societas habuerit, qui mortem pro Deo fortiter optetierunt. vt non minùs Sodalitium quoddam ἀποθυσιαστικόν, quàm illud olim Apostolorum, hominumque mortem potius quàm vitam ashelantium, Societas esse videatur. Nam

Multitudo Martirum:

*Qui gurgis, aut que flumina lugubris
Ignara belli? quod mare barbare
Non decolorauere cades?*

Que caret ora cruore nostro?

P. Antonius Criminalis primus.

Martyres variis in locis,

presertim in Iaponiâ.

Apud Comorinenses confoditur tribus vulneribus Antonius Criminalis, primus tot magnorum Ducum, illam palmam non minore fortitudinæ quàm felicitate, consecutus: hunc permulti alij terræ marique magnis passibus & animis ad cruciatum mortemque secuti sunt. Ignatius Azebedus trigintanouem Sociorum Dux in Oceano, Petrus Correa in Brasiliâ, Gonsalvus Silueria in Monomotapâ, Ioannes Baptista Segura cum suis in Floridâ, Iacobus Sales in Gallia, & in Salfetanis agris cum quinque suorum funeribus Rudolphus Aquaiuia. Deus bone, qui viri! quâ dignitate, quo splendore nominis & generis! quâ commendatione famæque virtutum memoriæ sæculorum omnium consecrandi! Sed nusquam terrarum acrius dimicatum est, quàm in Iaponiâ: quæ quidem mihi semper visa est theatrum quoddam in vltimis Orientis finibus ad spectandum orbi vniuerso erectum, in quo summa fortitudo nostrorum & constantia cum summâ feritate hostium palam congregederetur: in hoc Paulus, Iacobus, Ioannes, tres fortissimi Heroës, in excelsâ cruce stantes, intrepidè transfuerberandum latus carnifici obtulerunt: in hoc Carolus Spino-la, post tetrum & calamitosum trium annorum carcerem, duabus horis perstitit inter flammam, ita lætus & alacer, ac si alter phoenix in nidulo suo moriens, iamiamque imminentem longè beatioram vitam præfenti voluptate prælibaret.

Infinitus sim, si in hunc campum exspatiari voluero. Quidquid enim

enim tyrannorum furor ac rabies machinari potuit, quidquid carnicum manus inferre, hoc iamdudum totum in corpus nostrorum hominum videtur expromptum. Neque tamen vlla est pœna tam acerba & intolerabilis, quam illi non forti excelsoque animo susceperint; nullus equuleus tam durus & acerbus, in quo quidquam de eorum constantiâ decesserit; nulla mors tam diuturna, tamque omnium suppliciorum genere cumulata, quam non multò antè summè concupiuerint. O constantiam! ô fortitudinem admirabilem maiorum nostrorum! ô viros egregio animi robore non iam homines, sed leones! Illi, illi demum sunt animi, qui, quidquid amplificationi nominis Christiani obstabat, generosè repulerunt. Illi Angeli veloces, qui remotissima exterarum nationum Regna summâ celeritate & incredibili alacritate peragrarunt. Illi Argonautæ, qui plura maria nauigarunt, quam alij nouerunt; qui, cum vnus alicuius regionis angustiis contineri non possent, partiti inter se orbem, duce Xauerio in vltimas Orientis oras perpperunt: duce Anchietâ in Americam nouam Fidei lucem inuenerunt: ducibus Nuñez & Ouiedo defudarunt in magnis illis Africæ calidibus & arenis: duce Canisio in variis Germanici Imperij ciuitatibus & oppidis acerrimum cum hæreticis bellum susceperunt: illi duce Matthæo Riccio in maximum cultissimumque Regnum Sinarum omni ex parte terrâ marique obseptum penetrarunt: illi denique sunt Heroës, qui solis instar, toto terrarum orbe inter tot horrenda tristiaque perlustrato, eundem semper vultum, imò & serenitatem, etiam in occasu suo tenuerunt. Maneat igitur, maiores nostros meritò leones dici, quorum tanta fuit in aggressionem magnarum rerum fortitudo, tanta in perpeffione constantia. Reliquum est, vt de præclarâ eorum eruditione & doctrinâ (nam hoc erat extremum, quod illâ apertione libri significari diximus) pauca dicamus. Ego enim sic existimo, non malè fortitudini cum sapientiâ conuenire; quamuis illa foris in sole ac puluere exerceatur, hæc intra domesticos parietes occupetur. fuit enim etiam ab antiquis Poëtis afficta præfidi sapientiæ Palladi ægis & hasta & galea: & ille ipse Romani Imperij primus moderator Cæsar, cum non minùs eruditione & doctrinâ quam fortitudine omnes Imperatores antecelleret, à suis statuam obtinuit, quæ alterâ manu gladium, alterâ calamum teneret, his verbis inscriptam: *Ex utroque Cæsar*. Ego verò in hac causâ, quâ de nunc agimus, hac vtar moderatione dicendi, non vt eos hac quoque laude Cæsares esse dicam; sed vt neque omnibus anteposuisse, neque omnem illis laudem detraxisse videar. Itaque non commemorabo, quantâ ingenij felicitate, quantâque doctrinæ copiâ, quantâ denique nominis nostri gloriâ, duo sæculi sui lumina Suarez & Vasquez in ipsis diuinæ sapientiæ adytis versati sint: non dicam, quam præclaram ad defensionem Fidei panopliam posteritati reliquerit Bellarminus: non ostendam, quantâ doctissimorum virorum commendatione Salmeron, Pererius, Lorinus, à Lapide, ceterique pænè innumeris, in euoluendis Sacris paginis versati sint: non Aluarum ac Rodericium Societatis nostræ Epictetos in medium adducam: præmittam denique eos omnes, qui aut Mathematicis disciplinis aut cultioribus

Per totum orbem ostendit se industria & labor nostrorum.

Doctrina & sapientia nostrorum.

Doctrina & fortitudo bene conueniunt

Varij Societatis Scriptores.

tioribus Humanitatis litteris nomen suum posterorum memoriae commendarunt. Illud breuissimè dicam, quod præcipuâ quadam ratione ad commendationem minimè vulgarem nostræ Societatis semper mihi visum est pertinere, quod à Sapiente Prouerbiorum nono capite dicitur: *Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad moenia ciuitatis: Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Quid enim? an non liceat nobis aliquâ ratione domum illam, Sapientiæ domicilium nuncupare, cuius fronti æterna Dei Sapientia nomen suum quod in terris habebat, inscribere dignata est? Nunc si columnas requiras (absit verbo inuidia) iamdudum viri grauissimi, adeoque Romani Præsules, Societatem hanc ad fulciendam calamitosissimis hisce temporibus Dei Ecclesiam excitatam esse pronuntiarunt. Quænam autem in eâ columnæ reperiantur, æquis rerum æstimatoribus iudicandum relinquo, nequis modestiæ fines me transgressum esse criminetur. Hanc tamen laudem libenter Societati vindico, quod filiis in omnem partem dimissis, hanc eius vocem plateas omnes & compita peruagatam summi infimique commendant: *Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Amplectantur ceteri quod cuilibet maximè arripserit: hoc Societatis esto elogium: *Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Hoc à suo IESV didicit, qui olim paruulos amantissimè complexus est. Hoc summi in illâ viri, tamen rerum grauissimarum occupatione distenti, semper sibi velut proprium vsurparunt ac suum. Ignatium in primis communem Parentem intuemini. Vix ille in Generalem huius Familiæ Præpositum electus erat, cum statim publicum catechizandi munus obiuit. Quid Lainium commemorem? Vix ille in grauissimo illo Christiani orbis teatro Tridenti congregato sententiam dixerat, cum statim ad pueros Christianâ doctrinâ erudiendos se conuertit. Quid magnum Orientis lumen Xauerium referam? Nonne vir tantus, Legati Apostolici titulo ornatus, rudem ac promiscuam iuuentutem tintinnabulo per plateas congregauit? Quid multa? nonne quotquot in Societatis Collegiis supremum Præfecturæ munus gerunt, sepositis tantisper negotiis, ad pueriles curas se conuertunt? Imò vix vllum tanti ponderis tantique momenti negotium est, quod eos ab hoc munere nobis tam charo tamque impensè commendato eximat. Hæc igitur maiorum nostrorum prima fuit cura, teneras puerorum mentes optimis Christianæ vitæ præceptis instruere: hos promissis alebant, allecabant munusculis, extollebant laudibus: in omnem denique partem se versabant magna illa ingenia, ut illos à lacte nutricis ad integritatem vitæ morumque transferrent. Sed quid multis opus est? Satis iam librum euoluimus, & quid in commendationem Societatis contineat, exposuimus.

Quid restat, nisi ut CHRISTO bonorum omnium auctori lætum illud acroama cum cælesti cœtu cantemus, *Vicit leo.* Et quia Societatis causâ cum Dei causâ coniuncta est, addamus & illud, *Vicisti Societas.* Multis quidem hoc sæculo calumniis impetita es, multis tyrannorum ac barbarorum exagitata tormentis, multis cum Ecclesiæ perduellibus certaminibus exercita. Sed vicisti vitæ innocentiam maleuolorum calumnias: vicisti inconcussâ fortitudine tyrannorum tormenta: vicisti soli-

Societas
domus Sa-
pientia:

paruulos
docet.

soliditate doctrinae, rectaque puerorum institutione, heterodoxorum Ecclesiae perduellium sophismata. Vicisti igitur, vicisti: nec iam victoriae tuae angustis finibus continentur; iisdem, quibus sol regionibus, spectantur & audiuntur. Gaude isto tuo tam fortunato hactenus successu, latere praeterita aetatis memoria, pace & oblecta animum tuum consideratione factorum tuorum: sed ita interim te oblecta, ut non tam de praesenti statu exultare gaudiis, quam de futuri temporis gloriae sollicita & suspensa esse videare. Prospero quidem statu caelestis aerae ad optatos exitus prouecta es, eaque molitione magnarum rerum, labore & industriae es affecuta, quibus maiora & ampliora sperari vix possunt. Sed tamen ille tam felix status tuus, omni ex parte (ut videtur) munitus, nescio quid adhuc sollicitudinis habet & metus. magna adhuc haereticorum vis est: quorum conatibus etsi persaepe fortiter restitisti; tamen de illis ita triumphasti, ut, tamquam informes Hydrae, diminuti potius quam extincti, repressi quam victi, noua capita & vires acciperent. Quid, quod maleuolorum atrox inuidia omnem occasionem venatur, qua tunc in nos possit venenatum aliquod telum contorquere? Nihil dico iam de tempestatibus illis ac procellis, quae extra Europam in vastissimam vtriusque Indiae barbarie nostris imminet: omnia vos sollicitos habere debent, omnia vos admonent, non esse cuiquam de maiorum vestrorum virtute, cura, studio, labore despectendum. Quare agite, confirmate animos vestros, expellite ignavos timores, execramini orium; & ut relictum vobis splendorem Ordinis vestri conseruetis, omni animi contentione laborate. Non est enim (mihi credite) non est quod rem tantam, tam arduam atque excelsam, & cum plurimorum salute coniunctam, mediocribus animis peragi posse arbitramini. strenuis viris profecto, generosis athletis, fortissimis Heroibus opus est: tales vos esse cupit Ecclesia, cuius acerrimos defensores maiores nostri se praestiterunt: tales vos desiderant omnes hominum aetates & ordines: quibus etsi plurimum utilitatis & emolumenti attuleritis; tamen noua quotidie ornamenta pietatis & subsidia salutis a vobis requirunt. tales postulat orbis vniuersus, aliquid a vobis lucis in his tempestatibus caecisque nubibus ac procellis exspectans: tales denique vos exoptat Societas. Quae cum sit generosa mater, filios non paritur esse degeneres. haec vnumquemque vestrum his verbis compellere mihi videtur: Videtis quantum a maioribus nostris vbiq; terrarum res excitatae sint, quantum pondus gloriae virtute nostrae ferre & sustinere debeamus: cernuntur in omnibus mundi oris signa nominis nostri, rerumque praecclare gestarum. non potest, mihi credite, non potest tanta gloria diu firma consistere sine vestra industria: in vestris humeris nititur, vestra virtute continetur, ex vobis pendet vniuersa: fieri non potest, quin, si aliquanto remissiores esse coeperitis, omnis nominis nostri splendor extinguatur. Cauete igitur, per Deum immortalem, ne qua labes nomini vestro inuratur: nolite permittere, ut in quo ordine iam tot nobiles omnium virtutum palmae obtentae sunt, aliqua per vos diminutio pristini vigoris irrepit; & vbi non minus sudoribus quam cibo & potu vitam duximus, ibi quisquam aliquid magnum aggredi propter difficultates laboresque reformidet.